

Vergaderjaar 2000–2001

25 938

Leeftijdsgrenzen in wet- en regelgeving

Nr. 10

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 1 november 2000

Een aantal in de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport¹ vertegenwoordigde fracties heeft op 26 mei 2000 een aantal vragen ter beantwoording voorgelegd aan de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport over haar brief van 13 april 2000 inzake het onderzoek naar knelpunten in de particuliere sector als gevolg van het hanteren van leeftijdsgrenzen (25 938, nr. 9).

Deze vragen zijn met de door de bewindsvrouw bij brief van 1 november 2000 verstrekte antwoorden hieronder afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Essers

De griffier van de commissie,
Teunissen

¹ Samenstelling:

Leden: Van der Vlies (SGP), Swildens-Rozendaal (PvdA), ondervoorzitter, Bijleveld-Schouten (CDA), Middel (PvdA), Rouvoet (RPF), Oedayraj Singh Varma (GroenLinks), Oudkerk (PvdA), Rijpstra (VVD), Lambrechts (D66), Essers (VVD), voorzitter, Dankers (CDA), Van Vliet (D66), Van Blerck-Woerdman (VVD), Passtoors (VVD), Eisses-Timmerman (CDA), Spoelman (PvdA), Hermann (GL), Kant (SP), Gortzak (PvdA), Buijs (CDA), E. Meijer (VVD), Van der Hoek (PvdA), Blok (VVD), Arib (PvdA), Atsma (CDA).

Plv. leden: Van 't Riet (D66), Rehwinkel (PvdA), Eurlings (CDA), Apostolou (PvdA), Schutte (GPV), Van Gent (GroenLinks), Noorman-den Uyl (PvdA), Weekers (VVD), Ravestein (D66), Örgü (VVD), Van de Camp (CDA), Schimmel (D66), Terpstra (VVD), Udo (VVD), Visser-van Doorn (CDA), Smits (PvdA), Harrewijn (GroenLinks), Marijnissen (SP), Belinfante (PvdA), Ross-van Dorp (CDA), O. P. G. Vos (VVD), Hamer (PvdA), Cherribi (VVD), Duijkers (PvdA), Th. A. M. Meijer (CDA).

Vragen PvdA-fractie

1

Moet er bij vormgevers/de industrie niet op worden aangedrongen pin-, kaartjes- en andere automaten zo te ontwikkelen dat zij, ongeacht leeftijd, gebruiksvriendelijk zijn?

Dat gebeurt al. In de periode 1995–1999 is in samenwerking met EZ en VROM het programma «Ouderentechnologie» uitgevoerd. Doel van het Programma: de markt meer interesseren voor de groeiende groep ouderen als interessante marktpartij en de ouderen vertrouwd maken met de voordelen van technologische ontwikkelingen voor participatie en zelfstandigheid. In dit programma is een groot aantal producten ontwikkeld die in hoge mate rekening houden met acceptatie door ouderen voor wat betreft gebruikersvriendelijkheid, comfort en zelfredzaamheid. Zo is er met behulp van oudere reizigers een meer gebruikersvriendelijk ontwerp van de NS-plaatskaartenautomaat ontwikkeld en is er een checklist-brochure «ouderen en modern betalen» ontworpen waarmee getoetst kan worden of nieuwe betalingsdiensten ook bruikbaar zijn voor ouderen. Ook vermeldenswaard is het Gerontechnologieproject van de Subfaculteit van het Industrieel Ontwerpen van de Technische Universiteit Delft. Met subsidie van VWS zijn ergonomische data van 50-plussers verzameld, waarvan verwacht kan worden dat ze van belang zijn voor het ontwikkelen van producten. Eén en ander heeft geleid tot een handleiding met richtlijnen voor ontwerpers.

Zie verder het antwoord op vraag 11.

2

Kan de staatssecretaris voorbeelden geven van beleidsthema's en voorstellen, waarin rekening wordt gehouden met variatie in de levensloop en individuele keuzevrijheid?

Een grotere individuele keuzevrijheid van vrouwen en mannen bij de inrichting van hun leven is een van de uitgangspunten van het emancipatiebeleid van de regering. Door het vergroten van hun praktische mogelijkheden wordt de keuzevrijheid van individuele vrouwen en mannen verruimd, en aldus het emancipatieproces ondersteund. Hand in hand met het emancipatieproces hebben zich ingrijpende veranderingen voltrokken in de patronen van relatievorming en huishoudenssamenstelling. Tezamen met het ouder worden van de bevolking en het tot op hoge leeftijd zeer vitaal blijven van veel ouderen, hebben deze veranderingen ook geleid tot een variëteit in individuele levenslopen. De «standaard levensloop» van spelen, leren, trouwen, werken/huishouden en rusten is reeds geruime tijd geen standaard meer, noch een norm. In de ontwikkeling van het emancipatiebeleid ligt een belangrijk accent op de bevordering van algemeen beleid dat uitgaat van deze nieuwe werkelijkheid, in het bijzonder van de verscheidenheid waarmee mensen arbeid en zorg combineren of afwisselen en van de verscheidenheid in levenslopen. Onder invloed van het voortschrijdende emancipatieproces dient de maatschappelijke organisatie daarom te worden aangepast. Een voorbeeld aan de hand waarvan deze ontwikkeling goed zichtbaar wordt, is het beleidsthema «dagindeling», onder welke noemer sinds enige jaren beleid wordt ontwikkeld om de combinatie van arbeid en zorg, door zowel mannen als vrouwen, ook wat betreft de maatschappelijke omstandigheden mogelijk te maken. Het gaat hierbij om praktische problemen en knelpunten op diverse beleidsterreinen, zoals het gebrek aan afstemming van werkschool- en opvangtijden, openingstijden van voorzieningen, alsmede de afstanden tussen en de bereikbaarheid van locaties, de afwezigheid van voorzieningen bij calamiteiten, beperkingen

van zowel het openbaar als het privé-vervoer, en het bereiken van planologische en stedenbouwkundige oplossingen.

De uitdagingen en mogelijkheden van de grotere verscheidenheid in levenslopen staan in de beleidsontwikkeling rond het thema dagindeling hoog op de agenda, zij het dat door het recente karakter ervan op dit moment nog geen concrete resultaten kunnen worden gemeld.

In de meerjarennota «Van vrouwenstrijd naar vanzelfsprekendheid», die de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, mr. A.E. Verstand-Bogaert, u op 29 maart jl. heeft aangeboden, wordt uitvoeriger op deze materie ingegaan.

3

Hoe weet de staatssecretaris dat in voorwaarden voor subsidieverlening geen «onrechtvaardige» leeftijdsgrenzen worden gesteld als zij [theoretisch kader is er nog niet] niet weet wat in dit verband «onrechtvaardig» is?

In mijn brief van 13 april jl. heb ik terugverwezen naar mijn brief over leeftijdsgrenzen in statuten en reglementen van 21 juni 1999 (TK, 1998–1999, 25 938, nr. 6). Daarin heb ik aangegeven dat nog maar weinig organisaties op VWS-terrein ongerechtvaardigde leeftijdsgrenzen stellen. Ook zonder theoretisch kader is zeer wel in te zien dat wanneer een jongerenorganisatie een maximum leeftijd voor het lidmaatschap stelt, of een ouderenorganisatie een minimum leeftijd hanteert, er gezien de statutaire doelstellingen geen sprake is van het hanteren van ongerechtvaardigde leeftijdsgrenzen. Het theoretisch kader zal er aan moeten bijdragen juist in twijfelgevallen tot een juiste afweging te kunnen komen.

4

Geldt de mogelijkheid boven de 30 studiekosten op te voeren als buitengewone lasten ook in het Nieuwe Belastingstelsel?

De Wet inkomstenbelasting 2001 biedt de mogelijkheid tot aftrek van scholingsuitgaven. Deze aftrek, die in grote lijnen overeenkomt met de aftrek van buitengewone lasten terzake van studie in de Wet op de inkomstenbelasting 1964, is niet aan een leeftijd gebonden.

5

Het is mooi dat het LBL werkt aan een theoretisch kader voor gerechtvaardigde leeftijdsgrenzen, maar kan de staatssecretaris meedelen wanneer die studie zal/kan worden afgerond?

Naar verwachting zal de studie in de eerste helft van 2001 worden afgerond. Dat is overigens bedoeld als aanzet tot discussie over de vraag wanneer leeftijdsgrenzen al dan niet geoorloofd zijn. Het LBL verwacht dat die discussie nog wel enkele jaren zal duren, voor er consensus zal zijn bereikt.

6

Hoe kijkt de staatssecretaris er tegen aan dat SoZaWe de sollicitatieleeftijd wil verhogen terwijl nog niet vaststaat wat gerechtvaardigde leeftijdsgrenzen zijn?

De bevordering van de arbeidsdeelname van ouderen is een van de speerpunten van het kabinetsbeleid. Voor het kabinet spelen de volgende overwegingen een rol bij de vraag op welke manier en op welk tijdstip de sollicitatieplicht voor uitkeringsgerechtigden van 57,5 jaar en ouder opnieuw kan worden ingevoerd:

- Op de arbeidsmarkt doen zich steeds frequenter knelpunten voor.

- Werkgevers in steeds meer sectoren hebben in toenemende mate en voor steeds meer (soorten) vacatures moeite om personeel te werven.
- Consulentes zijn actief als het gaat om het wegnemen van vooroordelen en het promoten van de positieve kanten van oudere werknemers, zoals bijvoorbeeld betere motivatie en meer ervaring.
 - Er zijn bemiddelingsbureaus opgericht die zich specifiek richten op werkzoekenden van 57,5 jaar en ouder.
 - Tot en met het derde kwartaal van 1999 constateert de Arbeidsvoorziening dat de aantallen plaatsingen van ouderen ten opzichte van 1998 met circa 30% zijn toegenomen.

Op grond van bovenstaande gegevens en overwegingen meent het kabinet dat er voldoende signalen zijn die een positieve beslissing rechtvaardigen om op termijn over te gaan tot herinvoering van de sollicitatieplicht voor uitkeringsgerechtigden van 57,5 jaar en ouder. Het kabinet is daarom voornemens om voor de huidige 55-jarigen vanaf 1 juli 2002 geen vrijstelling van de sollicitatieplicht meer te verlenen. Alvorens definitieve besluitvorming plaatsvindt wordt een onderzoek verricht naar de kansen van ouderen op de arbeidsmarkt, met een extra aandacht voor de effecten van de sinds 1 mei 1999 ingevoerde verplichting voor bijstandsccliënten van 57,5 jaar en ouder om zich bij het arbeidsbureau in te schrijven en passende arbeid te aanvaarden.

Ten aanzien van de vaststelling van gerechtvaardigde leeftijdsgrenzen merkt de regering op dat het uitgangspunt van het kabinet is dat het hanteren van leeftijdsgrenzen bij werving, selectie, scholing en bevordering in principe niet te rechtvaardigen is, een en ander met inachtneming van het gestelde in het wetsvoorstel Verbod op leeftijdsdiscriminatie bij de arbeid. Dit wetsvoorstel voorziet in een verbod op het gebruik van niet-functionele leeftijdscriteria. Slechts in uitzonderingssituaties, bijvoorbeeld met het oog op de veiligheid en gezondheid van betrokkenen of derden, mogen leeftijdsgrenzen worden gesteld.

Vragen VVD-fractie

7

Is de staatssecretaris bereid te onderzoeken in hoeverre sprake is van leeftijdsgrenzen in polis- en kredietvoorwaarden van (ziektekosten)verzekeringsmaatschappijen?

Noch de Ziekenfondswet, noch de Wet op de toegang tot ziektekostenverzekeringen 1998 (Wtz 1998) kennen een risico- of leeftijdselectie.

De standaardpakketpolis van de Wtz 1998 is een goede, complete en maatschappelijk aanvaardbare ziektekostenverzekering met een van overheidswegen vastgesteld pakket van verstrekkingen en een maximumpremie en met niet meer dan een beperkt eigen risico. Daarnaast kunnen personen die gedurende een aantal jaren een hoge premie voor hun gewone particuliere ziektekostenverzekering hebben betaald, onder omstandigheden gebruik maken van de zogenaamde meerbetalersregeling van de Wtz 1998.

Voorzover iemand voor zijn 65e verjaardag ziekenfondsverzekerd is, blijft hij ook daarna ziekenfondsverzekerd. Personen van 65 jaar of ouder die particulier verzekerd zijn kunnen – afhankelijk van hun inkomen – opteren voor de Ziekenfondswet.

In de sfeer van de sociale ziektekostenverzekeringen doen zich derhalve geen problemen voor met betrekking tot de zorgverzekering van ouderen.

Het huidige stelsel van ziektekostenverzekeringen wordt evenwel gekenmerkt door een duaal systeem waarin mensen, al naar gelang hun arbeidsrechtelijke of inkomenspositie, aangewezen zijn op een zieken-

fondsverzekering of een publiekrechtelijke ziektekostenregeling, dan wel een particuliere verzekering. Door wijziging van hun arbeidsrechtelijke of inkomenspositie kan het voorkomen dat mensen moeten veranderen van verzekeringsvorm.

Er kunnen zich dan in de sfeer van de particuliere verzekeringen acceptatiemoeilijkheden voordoen bij het sluiten van een particuliere (aanvullende) verzekering, die samenhangen met leeftijd en/of gezondheidsrisico. Het kabinet is niet gelukkig met de consequenties van dit duale systeem en zoals u weet onderzoekt het kabinet thans de mogelijkheden tot verdere aanpassing van het stelsel van ziektekostenverzekeringen.

Mij is bekend dat verzekeringsmaatschappijen leeftijdsgrenzen hanteren. Zo worden leeftijdstoelagen toegepast en vrijwel alle verzekeringsmaatschappijen beëindigen de gewone ziektekostenverzekering bij het bereiken van 65 jaar. Het gaat hier om polisvoorwaarden die onderdeel uitmaken van de overeenkomst zoals die tussen partijen geldt. Het stellen van voorwaarden aan de polis- en kredietvoorwaarden van particuliere (ziektekosten)verzekeringsmaatschappijen is evenwel een zaak die valt buiten de verantwoordelijkheid van het Ministerie van VWS. De overheid mag namelijk geen regels stellen omtrent de wijze waarop verzekeringsmaatschappijen hun verzekeringsbedrijf uitoefenen. Dit is in strijd met Europese regelgeving met betrekking tot de uitvoering van het verzekeringsbedrijf. Ik acht een onderzoek naar het bestaan van leeftijdsgrenzen om deze reden niet opportuun.

8

In haar reactie stelt het Landelijk Bureau Leeftijdscriminatie (LBL) dat het vormen van een theoretisch kader op zijn minst een jaar in beslag zal nemen. Normering over het stellen van leeftijdsgrenzen is echter een kwestie van een juridisch kader. Wat is de reactie van de staatssecretaris hierop? Is het volgens haar wenselijk om op korte termijn een juridische norm te stellen?

Het stellen van een juridische norm dient naar mijn mening eerst te geschieden indien de daaronder liggende sociale norm is uitgekristalliseerd en maatschappelijk is aanvaard, doch onvoldoende wordt nageleefd, zoals op het terrein van de arbeid het geval is. Ik zie het stellen van een juridische norm dan ook als een ultimum remedium. Het theoretisch kader zal een bijdrage zijn aan de discussie over wanneer het maken van onderscheid op grond van leeftijd al dan niet gerechtvaardigd is en zal op die wijze bijdragen aan een verfijning en verscherping van die norm. Op die wijze wordt tevens het maatschappelijk draagvlak voor het naleven van de norm vergroot.

9

Al enige jaren vindt er aansporing plaats bij diverse instellingen (o.a. die afhankelijk zijn van subsidie van het ministerie van VWS). Deze instellingen is gevraagd om te onderzoeken of er sprake is van (het onrechtvaardig gebruiken van) leeftijdsgrenzen in hun statuten en reglementen en als dat zo is, dit ongedaan te maken. Welke stappen gaat de staatssecretaris ondernemen teneinde te voorkomen dat controle van het (onrechtvaardig) gebruik van leeftijdsgrenzen achteraf in de toekomst moet plaatsvinden?

De aansporingen in het verleden hebben ertoe geleid dat men zich bewust is geworden van het feit dat het ongerechtvaardigd kan zijn om leeftijdsgrenzen te stellen. Deze bewustwording betekent dat men zich bij het eventueel stellen van nieuwe grenzen over het algemeen afvraagt of deze

gerechtvaardigd zijn. Dat bewustzijn moet wel levend worden gehouden en dat is nu een van de taken van het LBL.

10

Toegezegd is dat het ministerie van VWS andere ministeries zou aansporen om eveneens actie te ondernemen op dit vlak (bij instellingen die afhankelijk zijn van subsidie van de betreffende ministeries). In hoeverre hebben andere ministeries acties ondernomen om instellingen ervan te overtuigen en aan te sporen, leeftijdsgrenzen in hun regelgeving, statuten en reglementen op te sporen en tegen te gaan?

Ik heb de betrokken bewindslieden aangeschreven met het verzoek de door hen gesubsidieerde organisaties te benaderen met de vraag of zij leeftijdsgrenzen hebben in statuten en reglementen, of zij bereid zijn deze te schrappen, en zo niet, aan te geven wat de rechtvaardiging van de leeftijdsgrens is. Ik heb hen gevraagd mij in december van dit jaar te berichten over de uitkomsten.

Vragen CDA-fractie

11

Welke maatregelen gaat u nemen c.q. heeft u genomen om te voorkomen dat «maatschappelijke en technologische ontwikkelingen sommige groepen in de samenleving, waaronder ouderen, voor moeilijkheden kunnen plaatsen»? Op welke wijze zult u dit stimuleren en faciliteren?

Ouderen maken niet vanzelfsprekend kennis met nieuwe zaken als computers en het Internet, zoals jongeren op school en veel volwassenen in het werk. Met initiatieven als Seniorweb, internetcafés in verzorgingshuizen en cursussen van de organisatie Seniorweb en de ouderenbonden worden ouderen gestimuleerd te leren omgaan met informatie- en communicatietechnologieën (De Digitale Delta, TK, 1998–1999, 26 643, nr. 1). Daarmee verkrijgen zij niet alleen meer mogelijkheden om informatie in te winnen, bijvoorbeeld bij het overheidsloket 2000, maar ook om sociale contacten te onderhouden. Gemeentelijke voorzieningen, zoals de bibliotheken en het welzijnswerk, bieden eveneens mogelijkheden om kennis te maken met computers en het Internet. Ik steun (in samenwerking met het ministerie van Economische zaken en het ministerie van Verkeer en Waterstaat) de initiatieven van Seniorweb om laagdrempelige ICT-leercentra te realiseren, samen met gemeenten, de VOG, het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW), bibliotheken en andere organisaties (Werken aan Sociale Kwaliteit, april 2000).

Het interdepartementale programma Technologie & Samenleving, gecoördineerd door EZ, heeft tot doel projecten te stimuleren die leiden tot een betere benutting van technologische mogelijkheden bij het aanpakken van maatschappelijke problemen. VWS heeft in dit kader in samenwerking met VROM het succesvolle en inmiddels afgeronde deelprogramma ouderentechnologie geïnitieerd (1995–1999). Doel van het Programma: de markt meer interesseren voor de groeiende groep ouderen als interessante marktpartij en de ouderen vertrouwd maken met de voordelen van technologische ontwikkelingen voor participatie en zelfstandigheid. Om alle opgedane ervaringen te verzamelen en te verspreiden is recentelijk opgericht het landelijk Kenniscentrum Ouderen en Technologie. Dit centrum is opgezet door de Universiteit van Groningen, de Hanze-Hogeschool Groningen en KITZ (Kwaliteits Instituut Toegepaste Thuis-Zorgvernieuwing).

Dit jaar is in samenwerking met EZ het deelprogramma Technologie voor Sociale Integratie gestart. Het doel van dit programma is het ontwikkelen van innovatieve toepassingen van (nieuwe) technologieën die van belang

zijn voor de sociale integratie en maatschappelijke participatie van kwetsbare groepen.

12

Welk effect zal in uw visie uitgaan op de onderhavige problematiek door het gegeven dat de samenleving de komende decennia meer ouderen zal gaan tellen en een groeiende mondigheid bij deze groep zich ontwikkelt?

Voor de beantwoording van deze vraag verwijs ik naar de belangrijkste conclusies van de in maart jl. gehouden Europese Raad van Lissabon. Deze heeft Europa-breed vastgesteld dat het leven van burgers steeds meer zal worden beïnvloed door mondialisering en de nieuwe kennis-economie. In de conclusies zijn voor een breed terrein, ook met het oog op de veranderende bevolkingssamenstelling, diverse aanbevelingen geformuleerd, die voor Nederland mede richtinggevend zijn voor het beleid. Het antwoord op vraag 11 en daarin genoemde kabinetsnota's evenals onder meer het kabinetsstandpunt naar aanleiding van het advies van de SER («Bevordering arbeidsdeelname ouderen») laten zien dat het kabinet op deze ontwikkelingen anticipeert.

13

Bent u bereid meer rekening te houden met de grotere variatie in levensloop en de individuele keuzes die mensen maken in hun leven, buiten het emancipatiebeleid? Zo neen, waarom niet? Op welke terreinen gebeurt dat al «meer en meer» en welke wijze wordt zulks in het beleid zichtbaar (gemaakt)?

VWS werkt op alle terreinen waarvoor het ministerie verantwoordelijk is aan vraagsturing en meer invloed van de klant of consument. Men vindt dat bijvoorbeeld in het jeugdbeleid, de ondersteuning van het lokaal sociaal beleid, maar ook in de zorg door middel van het persoonsgebonden budget. Het gaat om maatwerk en individuele trajecten, waarmee dus per definitie rekening wordt gehouden met de grotere variatie in levensloop en de individuele keuzes die mensen maken.

14

Welke relatie ligt er tussen het hanteren van leeftijdsgrenzen door ziektekostenverzekeraars en het voort laten bestaan door de regering van de zgn. WTZ, ondanks de afspraken die daartoe in het regeerakkoord zijn gemaakt?

In het op 25 mei 2000 gevoerde Algemeen Overleg dat de Minister van VWS met de Vaste Commissie voor VWS heeft gehad over de maatregelen in de Wtz, is – in aansluiting op de brief van de Minister van 22 december 1999 en de beantwoording van Kamervragen op 24 maart 2000 – reeds uitvoerig ingegaan op de mogelijkheid en onmogelijkheid van maatregelen in de Wtz. In dat dossier is uitvoerig ingegaan op de problematiek van de reservevorming indien de Wtz geheel of gedeeltelijk zou worden afgesloten voor personen van 65 jaar of ouder.

15

Welke organisaties hanteren in uw ogen nog steeds «ongerechtvaardigde leeftijdsgrenzen»? Blijkt daaruit niet op zichzelf dat «het beleid van overreding» ten aanzien van die laatste organisaties niet werkt? Waarom worden er desalniettemin geen subsidievoorwaarden gesteld? Wat verzet zich daartegen? Die organisaties die slechts gerechtvaardigd leeftijdsgrenzen hanteren zullen daar toch geen bezwaar tegen hebben omdat zij al aan de voorwaarden voldoen en de organisaties die nog niet ver zijn, kunt u zo toch over de streep trekken en hun handelwijze in overeenstemming brengen met uw beleid?

Waarom bestond is er op dit onderdeel geen sprake van gecoördineerd beleid? Moet dit vastgesteld worden nu u eerst nu uw «collegae zal verzoeken ook de weg van de overreding op te gaan»? Op welke wijze zult u uw collegae concreet enthousiasmeren en stimuleren? Heeft die overreding alleen betrekking op overreding achteraf (om bestaande leeftijdsdiscriminatie tegen te gaan) of ook op preventie, om ongewenste leeftijdsgrenzen te voorkomen?

Het beleid van overreding blijkt op het terrein dat het hier betreft wel degelijk te werken. Zoals ik in mijn brief van 21 juni 1999 (TK, 1998–1999, 25 938, nr. 6) al heb vermeld ging het om 31 organisaties (van de 109 organisaties die op mijn verzoek hadden gereageerd) die nog leeftijdsgrenzen hanteerden. 17 daarvan gaven aan bereid te zijn deze te schrappen, 12 kenden leeftijdsgrenzen die samenhangen met het doel van de organisatie (jongeren- of ouderenorganisatie) en slechts twee organisaties gaven op dat moment aan niet bereid te zijn de koers te verleggen. Deze score was voor mij aanleiding af te zien van het stellen van subsidievoorwaarden terzake en het beleid van overreding voort te zetten. De twee organisaties die niet aangaven de leeftijdsgrenzen te willen schrappen, zijn opnieuw benaderd, en een van hen heeft inmiddels te kennen gegeven besloten te hebben deze grenzen te schrappen. De andere organisatie verwacht dat een dergelijk besluit binnenkort valt. Iedere bewindspersoon is verantwoordelijk voor het tegengaan van ongerechtvaardigde leeftijdsgrenzen op het eigen terrein. Waar ik een begaanbare weg heb gevonden in het benaderen van gesubsidieerde organisaties heb ik mijn collegae verzocht ook die weg op te gaan. De door mij gekozen weg heeft naast overreding achteraf ook een bewustwording tot gevolg, waar een preventie effect vanuit gaat. Overigens heeft mijn ambtsvoorganger met uw Kamer uitsluitend gesproken over het tegengaan van het hanteren van leeftijdsgrenzen in statuten en reglementen van instellingen op het zorg- en welzijnsterrein.

16

Blijft in het nieuwe belastingplan de mogelijkheid van het opvoeren van studiekosten als buitengewone lasten onverkort gehandhaafd?

Zie het antwoord op vraag 4. Anders dan in de huidige regeling is de aftrek aan een maximum gebonden (f 33 056). Dit maximum geldt niet voor scholingsuitgaven waarvoor een voorwaardelijke WSF-lening is verstrekt die definitief als rentedragende lening wordt aangemerkt.

17

Hoe beoordeelt u de leeftijdsgrens van 65 jaar in de loon- en inkomstenbelasting die ook in het nieuwe belastingplan gehandhaafd is?

In een beperkt aantal bepalingen in de Wet inkomstenbelasting 2001 komt een leeftijdsgrens van 65 jaar voor¹. Een deel van die bepalingen hangt samen met oudedagsvoorzieningen, zoals de oudedagsreserve voor ondernemers en de aftrek van lijfrentepremies. Daarnaast zijn er bepalingen die faciliteiten bevatten in verband met de specifieke maatschappelijke positie van ouderen. Het gaat dan om de (aanvullende) ouderenkorting in de heffingskorting, de ouderentoeslag voor de bepaling van het inkomen uit sparen en beleggen, en de aftrek voor uitgaven wegens ouderdom.

Bij de totstandkoming van de Wet inkomstenbelasting 2001 is kritisch naar de leeftijdsgrenzen gekeken. Zo is op advies van de Raad van State de leeftijdsgrens voor de aftrek speur- en ontwikkelingswerk vervallen. In de Tweede Kamer is ook de leeftijdsgrens voor de zelfstandigenaftrek nog onder de aandacht geweest. Om verschillende redenen is deze in de Wet inkomstenbelasting 2001 gehandhaafd. Genoemd zijn het verband met

¹ Het gaat om de artikelen 3.67 en 3.70 (oudedagsreserve), 3.76 (zelfstandigenaftrek), 3.125 en 3.127 (aftrek premies voor lijfrentevoorzieningen), 3.154 (middeling van inkomens), 5.6 (ouderentoeslag voor vermogensrendementsheffing), 6.20 en 6.21 (buitengewone lasten arbeidsongeschiktheid en ouderdom), 8.7 en 8.17 (heffingskorting) en 9.4 (geen verplichte aanslag).

het arbeidsrecht en het sociale zekerheidsrecht, het budgettaire effect en het risico van doublures in inkomenscompensatie.

In de bepalingen waarin de leeftijdsgrens van 65 jaar nog voorkomt, is deze naar mijn oordeel om goed verdedigbare redenen opgenomen, hetzij omdat daarmee wordt aangesloten bij de maatschappelijke opvattingen, dan wel omdat daarmee wordt tegemoetgekomen aan de specifieke positie van ouderen.

18

De voorstellen in het HOOP 2000 omtrent vouchers zijn erop gericht studenten aan meerdere instellingen onderwijs te laten volgen, binnen de huidige leeftijdsgrenzen voor studiefinanciering. Bent u bereid om met uw collega van OC&W in overleg te treden omtrent het loskoppelen van studie en leeftijd, conform de aanbeveling van het rapport van het LBL? Zo neen, waarom niet?

De bekostiging voor het hbo kent geen beperkingen met betrekking tot de leeftijd van de deelnemers. Per 1 september gaat een beperkt experiment van MKB-Nederland en HBO-raad van start binnen de huidige wet- en regelgeving. Het experiment staat open voor alle studenten – ingeschreven bij door OCenW bekostigde hogescholen – die een dual traject bij een MKB-bedrijf volgen.

De overige voorstellen in het HOOP aangaande vouchers zijn nog onderwerp van bespreking. De minister van OCenW zal binnenkort een brief naar de Tweede Kamer sturen waarin nader wordt ingegaan op het nieuwe bekostigingsmodel van het hbo en de voorgestelde voucher-initiatieven.

19

Kunt u mededelen of er, buiten door het ministerie van OC&W gesubsidiëerde fondsen, ministeries zijn die leeftijdsgrenzen hanteren voor beginnende kunstenaars?

Mij zijn geen ministeries bekend die leeftijdsgrenzen hanteren voor beginnend kunstenaars.

20

Is het ontwikkelen van een theoretisch kader een noodzakelijke voorwaarde om te kunnen beoordelen of leeftijdsgrenzen in de particuliere sector te rechtvaardigen zijn en om de mogelijkheid te onderzoeken van een verbod op leeftijdsdiscriminatie bij goederen en diensten?

Het theoretisch kader heeft tot doel de discussie over wanneer leeftijdsgrenzen al dan niet geoorloofd zijn verder aan te zwengelen. Het is niet een beoordelingskader op zich. De uitkomsten van de discussie kunnen bijdragen aan een beoordeling van leeftijdsgrenzen in de particuliere sector. Dat geldt evenzeer voor het beoordelen van de vraag of het zinvol is de mogelijkheid van een wettelijk verbod op leeftijdsdiscriminatie bij goederen en diensten te onderzoeken. De discussie zal ook bijdragen aan een versterking voor het maatschappelijk draagvlak voor het tegengaan van het hanteren van ongerechtvaardigde leeftijdsgrenzen. Daarvan zal ook een effect uitgaan op de particuliere sector: bedrijven zijn immers gevoelig voor de publieke opinie.

21

Kunt u een indicatie geven van de tijd die gemoeid is met het ontwikkelen van eerdergenoemd theoretisch kader en de eventueel daaruit voortvloeiend verbod op leeftijdsdiscriminatie bij goederen en diensten?

Het theoretisch kader zal in de eerste helft van 2001 gereed zijn. Het is bedoeld om een discussie op gang te brengen om duidelijkheid te verkrijgen over het al dan niet gerechtvaardigd zijn van het hanteren van leeftijdsgrenzen in het maatschappelijk verkeer. Dat betekent dat een eventueel verbod op leeftijdsdiscriminatie niet uit het kader kan voortvloeien, maar hoogstens uit de discussie en een daaruit voortvloeiend maatschappelijk draagvlak. Aangezien het LBL verwacht dat de discussie enkele jaren kan duren, is over een eventueel verbod en het daarmee gemoeide tijdspad op dit moment nog niets te zeggen.

22

Kunt u garanderen dat «de weg van de overreding» voldoende effect zal kunnen genereren? Waarom wilt u hier geen beleidsinstrumenten voor ontwikkelen?

Gezien de effecten van de weg van de overreding tot nu toe durf ik te stellen dat deze methode voor een aantal terreinen voldoende effectief is. Daarnaast hebben mensen ook een eigen verantwoordelijkheid en wie die neemt kan veel bereiken. Ik denk dan bijvoorbeeld aan de voetbalscheidsrechters die erin geslaagd zijn te tornen aan door de KNVB gehanteerde leeftijdsgrenzen. Daarom acht ik het niet nodig om naast de weg van de overreding nog andere beleidsinstrumenten te ontwikkelen

23

Welke consequenties heeft de voorgenomen Europese richtlijn inzake gelijke behandeling, waarvan ook leeftijdsdiscriminatie onderdeel is, voor de nog bestaande leeftijdsgrenzen in wet- en regelgeving?

De concept-richtlijn tot het instellen van een algemeen kader voor gelijke behandeling bij de arbeid en het vrije beroep verbiedt onderscheid naar leeftijd op het brede terrein van de arbeid, tenzij dit objectief te rechtvaardigen is. De onderhandelingen over deze richtlijn zijn thans nog gaande. Na de totstandkoming van de richtlijn zal de inhoud worden geïmplementeerd in de nationale wet- en regelgeving.

24

Is het haalbaar om bovengenoemde concept-richtlijn binnen de nu voorgestelde termijn van twee jaar te implementeren? Hoe verhoudt de concept-richtlijn zich tot het wetsvoorstel leeftijdsdiscriminatie bij arbeid?

Zoals bij vraag 23 al is aangegeven bestaat er nog geen duidelijkheid over de definitieve tekst van de richtlijn; de onderhandelingen zijn nog gaande. De meest opvallende verschillen tussen de concept-richtlijn en het wetsvoorstel Verbod op leeftijdsdiscriminatie bij de arbeid betreffen de systematiek en de materiële werkingssfeer. Zo gaat de concept-richtlijn uit van een volledig open systeem; zowel direct als indirect onderscheid naar leeftijd kunnen objectief gerechtvaardigd worden. Het wetsvoorstel hanteert daarentegen een gesloten systeem, waarin direct onderscheid verboden is tenzij er sprake is van een in de wet genoemde uitzonderingsgrond. Verder heeft de concept-richtlijn een ruimere werkingssfeer dan het wetsvoorstel. De concept-richtlijn is anders dan het wetsvoorstel ook van toepassing op de terreinen arbeidsvoorwaarden en ontslag.

De aanpassingen die op basis van de concept-richtlijn nodig zijn in de nationale wetgeving zullen waarschijnlijk een langere implementatietermijn vergen dan de in de tekst van de richtlijn voorziene twee jaar. De inzet van de regering is erop gericht deze implementatietermijn net als bij de rassenrichtlijn te verlengen zodat wetgeving kan worden voorbereid.

Vragen GroenLinks-fractie

25

Is het mogelijk het gehele onderzoek van het Verwey Jonker Instituut en de aanbevelingen van het LBL aan de Kamer te zenden? Kan de staatssecretaris een overzicht bieden van de 44 knelpunten en een standpunt ten aanzien van deze knelpunten geven?

Het onderzoek en de aanbevelingen van het LBL zijn bij deze antwoorden gevoegd.¹ Voorzover de knelpunten en de daarbij gedane aanbevelingen het beleid van de rijksoverheid raken heb ik het standpunt daarover al in mijn brief van 13 april 2000 gegeven.

26

De staatssecretaris gaat ervan uit dat het LBL de knelpunten bij zijn werkzaamheden zal betrekken. Op basis waarvan gaat de staatssecretaris hiervan uit? Gaat zij dit proces monitoren? Zo nee, waarom niet? Heeft het LBL voldoende instrumenten en mogelijkheden om deze taak uit te voeren?

Met het LBL vindt regelmatig overleg plaats over (de voortgang van) de werkzaamheden. Daarin komt ook aan de orde welke werkzaamheden het LBL in de op het gesprek volgende periode zal aanpakken. Op grond van deze overleggen, het jaarlijkse werkplan en de subsidiabele taak van het LBL – het tegengaan van het hanteren van ongerechtvaardigde leeftijds-grenzen – is het gerechtvaardigd ervan uit te gaan dat het LBL de knelpunten uit het onderzoek bij zijn werkzaamheden zal betrekken. Het LBL heeft nimmer aangegeven daartoe onvoldoende geëquipeerd te zijn. Het ministerie heeft juist vanwege de deskundigheid van dit bureau de desbetreffende werkzaamheden bij het LBL neergelegd.

27

Op welke ministeries wordt welk beleid gemaakt en gevoerd op het terrein van levensloponafhankelijkheid? Is de staatssecretaris van mening dat dit voldoende is?

Zie het antwoord op de vragen 2 en 13.

28

Bij welke zorgverzekeringsmaatschappijen worden leeftijdsgrenzen hanteert en op welke wijze? Is de staatssecretaris bereid zich in te zetten om voor de periode tot aan de invoering van de basisverzekering de knelpunten met betrekking tot de acceptatie van zorgverzekeringen van ouderen op te lossen?

Zie het antwoord op vraag 7.

29

Welke collegae gaat de staatssecretaris verzoeken de weg van overreding op te gaan? Op welke subsidieverleningen van welke ministeries wordt hier gedoeld?

Ik heb alle ministers en staatssecretarissen aangeschreven met uitzondering van de Minister-President en de bewindslieden van Defensie en Financiën. Daarbij gaat het om alle subsidieverleningen. Zie voorts het antwoord op vraag 10.

30

Wat is het oordeel van de staatssecretaris over het loskoppelen van studierechten en leeftijd? Kan de staatssecretaris het experiment van de

¹ Ter inzage gelegd bij de afdeling Parlementaire Documentatie.

vouchers in het HBO toelichten? Is het voorgestelde vouchersysteem niet alleen bestemd voor studenten met studiefinanciering? Zal er een leeftijdsgrens worden gesteld aan het gebruik van vouchers?

Zie het antwoord op vraag 18.

31

Wanneer zal het theoretisch kader over leeftijdsdiscriminatie klaar zijn? Is het niet mogelijk op basis van bijvoorbeeld de Grondwet reeds normen vastleggen wanneer leeftijdsgrenzen in de particuliere sector en bij het leveren van goederen en diensten gerechtvaardigd zijn?

In het wetsvoorstel verbod leeftijdsdiscriminatie bij de arbeid en het op 2 maart 1998 aan uw Kamer aangeboden Nader kabinetsstandpunt leeftijds-grenzen in wet- en regelgeving, is reeds een kader aangegeven voor het hanteren van leeftijdsgrenzen in wet- en regelgeving. Daarin is gesteld dat er voor het gebruik van leeftijdsgrenzen een voldoende draagkrachtige motivering moet zijn en voorts dat ook de hoogte van de gekozen leef-tijdsgrens moet worden gemotiveerd.

In genoemd Nader kabinetsstandpunt en de daaraan voorafgaande brief met bijlage van 14 maart 1996, is opgemerkt dat het criterium leeftijd niet kan worden beschouwd als een criterium dat bij voorbaat een vermoeden van discriminatie oproept. In bepaalde gevallen kan onderscheid naar leeftijd in het maatschappelijk verkeer gerechtvaardigd zijn. Het wetsvoor-stel verbod leeftijdsdiscriminatie bij de arbeid, zal overigens ook van toepassing zijn op de particuliere sector. Voor de andere terreinen zijn de maatschappelijke opvattingen ten aanzien van leeftijdsdiscriminatie nog in ontwikkeling. Zoals in de antwoorden op de vragen 5 en 8 is aange-geven werkt het LBL momenteel aan een theoretisch kader voor het beoordelen of het hanteren van leeftijdsgrenzen al dan niet gerechtvaar-digd is, waarover een maatschappelijk debat zal worden gevoerd. Vooruit-lopend daarop is het niet wenselijk om voor de particuliere sector en bij het leveren van goederen en diensten te komen met een wettelijke rege-ling.

32

Kan de staatssecretaris een toelichting geven op het hanteren van leef-tijdsgrenzen voor kunstenaars bij overige ministeries dan OCW? Is het correct dat de Koninklijke Subsidie voor Vrije Schilderkunst een leeftijds-grens van 35 jaar hanteert? Zo ja, wat is hierop de reactie van de staatsse-cretaris?

Mij zijn geen ministeries bekend die leeftijdsgrenzen voor kunstenaars hanteren. Het is juist dat de Koninklijke Subsidie voor de Vrije Schilder-kunst een leeftijdsgrens van 35 jaar hanteert. Deze subsidie is altijd bewust bedoeld geweest als stimulans voor jonge kunstenaars. Met dit doel voor ogen acht ik het stellen van een dergelijke leeftijdsgrens niet onredelijk.